

НАПРЯМ 8. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-293-0-44>

АНТИЕТАТИЗМ, ПРАВОВИЙ ІДЕАЛІЗМ ТА ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ ЯК ОСЕРЕДОК ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ

Білоусова К. О.

аспірантка, кафедри філософії, соціології

та менеджменту соціокультурної діяльності

Південноукраїнського національного педагогічного університету

імені К. Д. Ушинського

м. Одеса, Україна

Антиетатизм, як одна з перших форм деформації людської свідомості виступає фундаментальним принципом для анархічної політичної ідеології в усіх її різноманітних формах. В анархістській думці держава розглядається як форма ієрархічної примусової влади, яка є цілком нелегітимною, оскільки вона накладає морально не виправдані обмеження на здійснення людської свободи і прагнення до людського щастя, любові та формування особистості громадян, як невід'ємної складової будь-якої держави.

М. Требін визначає деформацію правової свідомості як один з її станів, протилежний позитивному. Деформація правової свідомості – це соціально-правове явище, що характеризується зміною її стану, при якому у носіїв формуються певні ідеї, уявлення, погляди, знання, відчуття і настрої, переживання і емоції, які спотворено відображають юридичну дійсність і виражають ставлення до діючого права, законності і правопорядку [1].

Зокрема, після розпаду СРСР демонструються виражені форми деформації правової свідомості не тільки громадян України, а й громадян інших пострадянських країн. Тобто, впродовж століть, у свідомості людей закладається думка про те, що матеріальний достаток є запорукою правових і політичних свобод. Через трансформацію поняття атиетатизму, у свідомості українців почали тонко переплітатися два протилежні явища соціально-побутового життя суспільства – правовий ідеалізм і правовий нігілізм.

М. Требін зазначає, що правовий ідеалізм (фетишизм) – форма деформації правосвідомості, що виражається в абсолютизації ролі права

і правових інститутів у регулюванні суспільних відносин [1, с. 59–63]. Тобто, правовий ідеалізм породжує повне розчарування людей в законах та ролі права загалом.

Щодо правового нігілізму – це продукт соціальних відносин, зумовлений безліччю причин і наслідків. Зокрема, він живиться і такими реаліями наших днів, як політиканство та цинічний популізм лідерів всіх рангів. Дає про себе знати й владолубство бюрократії, некомпетентність чиновників. На основі вищезазначеного можна дійти висновку, що зі зменшенням правової культури і правової свідомості збільшується правовий нігілізм [2, с. 750].

На думку В.І. Червонюка, правовий нігілізм – це сформоване в суспільній свідомості чи психіці окремої людини негативне ставлення до права, яке виявляється в запереченні його соціальної цінності [3, с. 256].

Як зазначає Н. Матузов, якщо правовий нігілізм означає недооцінку права, то правовий ідеалізм його переоцінку, тому, борючись із правовим нігілізмом, не слід упадати в іншу крайність – правовий фетишизм, волонтаризм, ідеалізм [4, с. 3–16].

Тобто, варто зауважити, що антиетатизм став осередком виникнення правового ідеалізму, а саме його утвердження в суспільній думці. В свою чергу структурні особливості понять атиетатизму та правового ідеалізму стали певним базисом для зародження такого поняття як правовий нігілізм, який й став осередком виникнення бюрократизму та корупції.

Так, суперечливість сучасної правової дійсності в Україні зумовлена наявністю двох суперечливих чинників: конституційним закріпленням основ правової держави, прав і свобод людини, низьким рівнем правової культури, та як наслідок масовим поширенням правового нігілізму на всі верстви суспільства та уряд. Правовий нігілізм виступає перешкодою на шляху соціально-економічних і державно-правових реформ. Наявність правового нігілізму безпосередньо впливає на стан правопорядку в суспільстві, тому досягти реальних успіхів у реформуванні суспільства в умовах економічної та політичної нестабільності можна лише за умови усунення деформацій правової свідомості та підвищення рівня правової культури.

На сьогодні, на території України Указом Президента введено військовий стан, який безпосередньо впливає на всі галузі промисловості, державну політику, міжнародні відносини, свідомість громадян, тощо. Оскільки сьогоднішнє становище негативно впливає на всі процеси життєдіяльності громадян, таке положення породжує розвиток правового нігілізму як джерела корупції та бюрократизму. Для подолання корупції в першу чергу варто йти шляхом наближення

перемоги України та закінчення воєнного стану. По-друге, закінчення воєнного стану не означає, що всі держані та приватні процеси повернуться у «довосенний стан», зокрема, це може стати поштовхом для змін та перетворень які можуть позитивно вплинути на процеси подолання корупції.

Отже, сьогодні антиетатизм демонструє філософію яка полягає в тому, що незалежно від держави, у людини є природня свобода, природні права і потреби. Так, якщо держава нехтує біологію людини, її природою, фізіологічними та психологічними особливостями, приймаючи заформалізовані закони, як наслідок з не виконуваними вимогами, настає правовий нігілізм, а за ним і корупція. Тому для подолання нагальних проблем та їх ефективного вирішення в найближчому майбутньому необхідно, насамперед, модернізувати державу та її інститути, реформувати всю політичну систему та реалізувати найважливішу мету – створення стабільної економіки, здатної задовільнити соціальні і культурні потреби населення, свободу, справедливість, людяність. Правова освіта є необхідною передумовою, умовою і результатом реалізації правової політики держави. І в цій сфері одним із головних пріоритетів має стати подолання правового нігілізму, який століттями панував в українській державі.

Література:

1. Требін М. П. Правосвідомість громадян України: стан та види деформації *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2009. С. 59–63.

2. Бондаревський В. Г. Правовий нігілізм в Україні та шляхи його подолання. *Філософія: конспект лекцій* : збірник праць. Київ, 2012. С. 750.

3. Червонюк В. И. Теория государства и права : учебное пособие. Москва : ИНФРА, 2003. С. 256.

4. Матузов Н. И. Правовой нигилизм и правовой идеализм как две стороны «одной медали». 1994. № 2. С. 3–16.